

1. Драчук Ю. З. Оцінка ефективності інновацій у безпеці виробництва [Текст] : [монографія] / Ю. З. Драчук ; НАН України ; Ін-т екон. пром.-сті. – Донецьк, 2009. – 420 с. 2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи [Текст] : [монографія] / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2003. – 278 с. 3. Методология оценки эффективности инноваций в угольном производстве [Текст] : [монография] / [А. И. Амоша, А. И. Кабанов, В. Е. Нейенбург, Ю. З. Драчук] ; за ред. А. И. Амоши ; ИЭП НАН Украины. – Донецк., 2005. – 250 с. 4. Принципи планування та організації інноваційної діяльності на вугільних шахтах / [А. І. Кабанов, Ю. З. Драчук, В. Д. Харченко та ін.] ; за ред. А. І. Кабанова ; Нац. гірн.

ун-т. – Дніпр. – 2008. – № 3. – С. 103–110. 5. Україна : наука та інноваційний розвиток / [А. Гальчинський, В. Геєць, В. Семиноженко та ін.] ; за ред. А. Гальчинського. – К. : Б.В., 1997. – 180 с. 6. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток промисловості України : тенденції та закономірності [Текст] / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3 (69). – С. 89–90. 7. Основні показники діяльності підприємств вугільної промисловості України [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України : [сайт]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua>. – Назва з екрану.

Надійшла до редколегії 19.12.11

УДК 330.341.1:811.161.2

І. Прилуцька, асп., КНУ імені Тараса Шевченка

ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ГАЛЬМУВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

У статті визначено внутрішні та зовнішні фактори гальмування розвитку інноваційного підприємництва в Україні та досліджено засоби їх протидії у розвинених країнах.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, фактори гальмування розвитку, стимулювання інноваційного підприємства.

В статье определены внутренние и внешние факторы торможения развития инновационного предпринимательства в Украине, а также исследованы средства их противодействия в развитых странах.

Ключевые слова: инновационное предпринимательство, факторы торможения развития, стимулирование инновационного предпринимательства.

The paper defines the essence of internal and external factors that retard development of the innovative entrepreneurship and studies the means of their countering in advanced countries.

Keywords: innovative entrepreneurship, factors that retard development, the innovative entrepreneurship stimulation.

Посилення глобалізації світової економіки стимулює країни до активної участі в інноваційних процесах. Виникає необхідність ґрунтовного удосконалення державної інноваційної політики, що має бути направлена на підвищення конкурентоспроможності інноваційного підприємства України на міжнародній арені, оскільки саме інноваційне підприємство виступає одним із факторів економічного зростання та сприяє розвитку національної економіки. На жаль, у документах державного значення практично поза увагою залишаються процеси розвитку в Україні інноваційного підприємства як явища та фактору впливу на інноваційний розвиток економіки.

Проблематика сучасного розвитку інноваційного підприємства в різних аспектах розглядається в працях вітчизняних та іноземних вчених, зокрема Б. Лундвала, Б. Санто, Дж. Стігліца, Ю. Бажала, В. Базилевича, З. Варналія, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Жилінської, В. Зянька, В. Осецького, І. Павленко, Д. Черваньова, А. Чухна та ін.

Незважаючи на численні дослідження теоретичних і практичних аспектів цієї проблематики, саме фактори гальмування розвитку інноваційного підприємства є недостатньо дослідженими у науковій літературі.

Основною метою статті є визначення зовнішніх та внутрішніх факторів гальмування розвитку інноваційного підприємства, а також дослідження засобів їх протидії у розвинених країнах.

Перш ніж охарактеризувати фактори гальмування розвитку інноваційного підприємства, необхідно дати визначення цьому поняттю. Фактори гальмування розвитку – це сукупність чинників, які прямим чи опосередкованим способом впливають на інноваційне підприємство, сповільнюючи його розвиток. Інноваційне підприємство – це спеціалізована форма підприємницької діяльності, мотивована бажанням привласнення інноваційної квазіренти, що полягає у цілеспрямованому пошуку неусвідомлених потреб та створенні, виробництві та реалізації нової, у тому числі наукоємної, продукції інвестиційного та кінцевого споживання, або задоволенні існуючих потреб шляхом створення кращих за своїми властивостями продуктів чи поліпшення процесів [4, с. 314]. На відміну від провадження суб'єктом господарювання інноваційної діяльності, якому притаманний випадковий, несистемний характер, інноваційне підприємство вирізняє тривалість існування, регулярність, системність організації інноваційних процесів, складовою яких є дослідження і розробки (ДіР), комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності (ІВ) через механізм ліцензійних угод та подальша капіталізація ІВ. Головною ланкою інноваційного підприємства є інноваційне підприємство, яке перебуває під постійним тиском окремих ланок зовнішнього та внутрішнього середовища (див. табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішнє та внутрішнє середовище інноваційного підприємства*

Внутрішнє середовище	Зовнішнє середовище прямої дії	Зовнішнє середовище опосередкованої дії
✓ Цілі.	✓ Постачальники.	✓ Стан економіки.
✓ Завдання.	✓ Споживачі.	✓ Міжнародні події.
✓ Люди.	✓ Закони.	✓ Традиції.
✓ Технологія.	✓ Нормативні акти.	✓ Віросповідання.
✓ Структура	✓ Конкуренти	✓ Населення.
		✓ Науково-технічний прогрес.
		✓ Партії.
		✓ Культура

* Розроблено автором.

За чинним законодавством, інноваційним вважається підприємство, що розробляє, виробляє та реалізує інноваційні продукти й (або) продукцію чи послуги, об-

сяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % від його загального обсягу продукції і (або) послуг [6].

Зовнішнє середовище інноваційного підприємства – це сукупність об'єктів та умов, з якими воно взаємодіє безпосередньо та які воно повинне враховувати. Для визначення елементів зовнішнього середовища та полегшення обліку їх впливу на інноваційне підприємство зовнішні фактори поділяють на дві групи: середовище прямої та опосередкованої дії [3, с. 54]. До основних опосередкованих зовнішніх факторів гальмування розвитку інноваційного підприємства можна віднести:

- структурна деформованість економіки України, домінування в ній сировинних галузей і галузей з низьким рівнем обробки, які природно мають порівняно низький потенціал інноваційної активності й ефективності, однак пріоритет державної фінансової підтримки надається саме цим галузям, куди вкладається до 70 % бюджетних коштів, зокрема в паливну промисловість і чорну металургію – понад 50 %;
- подальше відставання України у технологічному розвитку від розвинених країн світу;
- погіршення інноваційної культури суспільства;
- нестабільна політична ситуація в країні;
- неспроможність країни сплачувати борги Міжнародному Валютному Фонду;
- наслідки світових кризових явищ на економіку країни;
- залежність України від паливних ресурсів інших країн;
- міграція носіїв приватного інтелектуального капіталу закордон у зв'язку з низькою платоспроможністю вітчизняних організацій.

До основних зовнішніх факторів прямого впливу можна віднести:

- відсутність законодавчого механізму дієвого захисту інтелектуальної власності, а також об'єктивної інформації про наявний інтелектуальний потенціал країни;
- неузгодженість законодавства в інноваційній сфері насамперед з корпоративним, інвестиційним, податковим, соціальним законодавством;
- непослідовність дій держави щодо підтримки суб'єктів інноваційної діяльності;
- ігнорування чинних норм законодавства та призупинення дій статей законів, які стосуються фінансової підтримки інноваційної діяльності;
- відсутність ефективної законодавчої бази для розвитку інноваційного підприємництва;
- низькі державні витрати на науку та техніку, на проведення ДіР;
- недостатнє економічне стимулювання інноваційної діяльності та відсутність державної підтримки інноваційних структур;
- недостатня нормативно-правова урегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури та трансферу технологій;
- заорганізованість процедури державної реєстрації, ліцензування, сертифікації, системи контролю та дозвільної практики, регулювання орендних відносин;
- несформованість загальнодержавної інфраструктури інформаційного забезпечення інноваційної діяльності;
- відсутність належного інвестування та венчурного фінансування для здійснення масштабних технологічних змін;
- безсистемність та непослідовність у реалізації державної інноваційної політики;
- практично відсутній попит на високотехнологічну вітчизняну продукцію на внутрішньому й особливо зовнішньому ринках у зв'язку з низькою конкурентоспроможністю багатьох інноваційних розробок та орієнтацією українських підприємств на традиційні схеми виробництва і ринки збуту. На жаль, нині в Україні експорт високотехнологічної продукції серед загального обсягу експорту не перевищує 7–9 %, у той час як у розвинених країнах він складає 25–30 %, а в деяких країнах більше 60 %;

- неадекватність існуючої системи організації виробництва та рівня менеджменту завданням інноваційного розвитку;
- невелика кількість партнерів у інноваційній сфері;
- неможливість протидіяти іноземним конкурентам, що створює бар'єри входу інноваційного підприємства на міжнародні ринки.

Внутрішнє середовище інноваційного підприємства – це комплекс ситуаційних факторів, що формуються і контролюються керівництвом та змінюються під впливом зовнішнього середовища і процесів, що відбуваються всередині організації [4, с. 53].

Основні внутрішні фактори гальмування розвитку інноваційного підприємства такі:

- відсутність ефективної системи підвищення кваліфікації та досвіду організації роботи працівників в умовах інноваційного розвитку;
 - відсутність бажання підприємців брати на себе ризики щодо створення нового продукту, процесу, чи поліпшення існуючих, а також щодо економічної, соціальної та моральної відповідальності за їх кінцевий результат у зв'язку із низькою підтримкою підприємців з боку органів влади;
 - незадовільний стан виробничого апарату більшості галузей, що зумовлено зношеністю основних засобів;
 - недостатність уваги зі сторони вітчизняних підприємців формуванню ефективних структур, що спеціалізуються на зборі, зберіганні та обробці науково-технологічної та економічної інформації з метою її оперативного використання;
 - вимушеність більшості вітчизняних підприємців при вирішенні питань інноваційного розвитку розраховувати в основному на власні фінансові ресурси. Як державні, так і недержавні фінансові інституції в Україні дуже слабо орієнтовані на інвестування інновацій.
- На сучасному етапі глобалізації та розвитку міжнародних відносин у світі дедалі вагомим значення набуває високий рівень національного інноваційного потенціалу, прогресивність застосування технологій та їх ефективність. Про науково-технічний розвиток України можна говорити лише спираючись на практичний досвід економічно розвинутих країн, що йдуть попереду в науково-технічному прогресі. Тому необхідно звернути увагу саме на те, як розвинені країни протидіють гальмуванню розвитку інноваційного підприємства. Досвід цих країн засвідчує виску ефективність державної моделі інноваційного розвитку та втручання держави в інноваційні процеси. Уряди європейських країн застосовують наступні заходи для підтримки інноваційного підприємства [7]:
- а) законодавче забезпечення функціонування інноваційного підприємства;
 - б) захист конкурентного середовища інноваційного підприємства;
 - в) захист об'єктів прав інтелектуальної власності;
 - г) стимулювання інноваційного підприємства до комерціалізації інтелектуальної власності шляхом:
 - прямого фінансування (на створення нової продукції та технології; на технічну експертизу проєктів);
 - надання державних дотацій (на підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу; на інвестування у ДіР під час придбання патентів і рухомого майна; комунальній владі на створення технологічних центрів);
 - надання державних субсидій (венчурному бізнесу на розширення зовнішньоекономічної діяльності; на різні види управлінської допомоги; на проведення ДіР нових видів продукції; на реалізацію проєктів промислових досліджень; підприємствам на освоєння нової техніки та технології);

- пільгового оподаткування (зниження ставок податків на прибуток; виключення з прибутку, що оподатковується, поточних видатків на ДіР; відсутній податок на оренду для венчурних фірм; зменшення податку на прибуток для організацій з цінними паперами венчурних структур; податкові пільги у випадку купівлі передової технології; пільговий податок для новостворених компаній; податкова знижка на приватні інвестиції у ДіР);
- пільгового кредитування (на розвиток венчурних фондів; на технологічні нововведення; малим та середнім фірмам, що вступають у промислову кооперацію з іншими; на модернізацію підприємства);
- страхування коштів венчурних фірм, використання системи страхування кредитів;
- прискореної амортизації та інших амортизаційних пільг;
- створення фондів для впровадження інновацій з урахуванням ризику;
- зниження державного мита для індивідуальних винахідників;
- безкоштовного ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, безоплатних послуг патентних повірених;
- спрощеної процедури державної реєстрації, ліцензування, сертифікації, системи контролю та дозвільної практики, регулювання орендних відносин інноваційного підприємства.

Отже, підводячи підсумки дослідження, варто наголосити на тому, що для ефективного розвитку інноваційного підприємства зовнішніх факторів гальмування прямого та опосередкованого впливу має бути у декілька разів менше, ніж виявлено автором під час дослідження. Це означає, що в Україні інноваційне підприємство страждає саме від поганого стимулювання його розвитку з боку держави, уряд якої не може ефективно розпоряджатися ресурсами країни, впроваджувати відповідні закони, які б регулювали інноваційну сфе-

ру належним чином та відповідали вимогам сьогодення. Для ліквідації прогалів у правовому полі регулювання інноваційного підприємництва та вдосконалення правовідносин першочерговим завданням має бути розробка та ухвалення сучасної Концепції розвитку інноваційного підприємництва, а також законів, спрямованих на врегулювання правових питань стосовно охорони прав на наукові відкриття, венчурного фінансування та інвестування, промислового використання інновацій, кооперації в дослідженнях, розробках та промислового використанні інновацій та ін. Необхідно звернути увагу на заходи стимулювання інноваційного підприємництва у низці європейських країн та перейняти їх досвід, який може бути спрямований на забезпечення випереджального розвитку високотехнологічних та наукоємних галузей економіки України.

Отримані результати дослідження є підґрунтям для подальших розробок рекомендацій щодо покращення механізму державного регулювання інноваційного підприємництва в Україні.

1. Жилінська О. І. Венчурные фонды как инвестиционные посредники / О. И. Жилинская, А. Н. Букало // *Инновации*. – 2011. – № 05 (151). – С. 35–40.
2. Жилінська О. І. Комерціалізація наукових і технічних знань у контексті інституційного підходу / О. І. Жилінська // *Формування ринкової економіки в Україні*. – 2010. – № 21. – С. 167–179.
3. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво : сутність, механізми і форми розвитку : [монографія] / В. В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ Вінниця, 2008. – 397 с.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
5. Осецький В. Л. Політика держави у сфері інноваційного розвитку / В. Л. Осецький, О. В. Катигрובה // *Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції "Методологія та практика менеджменту на порозі XXI століття : загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти"*, 13–14 травня 2010 р. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. – Ч. 2. – С. 240–242.
6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // *Офіційний вісник України*. – № 31. – 16.08.2002. – С. 145.
7. Adam Szirmai. *Entrepreneurship, Innovation, and Economic Development* / Adam Szirmai, Wim Naudé, and Micheline Goedhuys. – Oxford University Press, 2011. – 276 p.

Надійшла до редколегії 10.11.11